

XALQARO DAVLAT SEKTORI BUXGALTERIYA HISOBI STANDARTLARINI (IPSAS) RIVOJLANISH TRAEKTORIYASI

Mamayunusov Bekzod Ravshanovich

Alfraganus university “Buxgalteriya hisobi va soliq”
kafedrası o‘qituvchisi

E-mail: bekzodmamayunusov43@gmail.com

ORCID: 0009-0004-6136-987X

Annotatsiya

Ushbu maqolada budget tashkilotlarini buxgalteriya hisobini yuritishda xalqaro standartlarga (IPSAS) o‘tishning muhim ekanligi va uni rivojlantirishga to‘sqinlik qilayotgan muammolar qisman o‘rganilgan bo‘lib ularning yechimlari bo‘yicha ayrim taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: IPSAS, xalqaro standartlar, moliyaviy hisobot, davlat sektori, moliya, statistika.

Аннотация

В данной статье частично исследуется важность перехода к международным стандартам (ИПС) в бухгалтерском учете бюджетных организаций и проблемы, препятствующие его развитию, разработаны некоторые предложения и рекомендации по их решению.

Ключевые слова:

ИПСАС, международные стандарты, финансовой отчетности, государственный сектор, финансы, статистика.

Abstract

In accordance with the article budget, accounting organizations of the Republic of Tajikistan have developed important standards for economic development (IPSAS), partially coordinating them with other proposals and recommendations.

Keywords: IPSAS, international standards, financial reporting, public sector, finance, statistics.

KIRISH

O‘zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirish maqsadida budget tashkilotlarini va xo‘jalik yurituvchi boshqa turdagi subyektlarning mablag‘larini maqsadli sarflanishi hamda daromadlarini oshirib xarajatlarni esa, kamaytirish asosiy maqsad qilib berilgan.

Ma‘lumki, 1996-yillarning oxiri va 2000-yillarning boshida O‘zbekistonda buxgalteriya hisobi va hisobotida ko‘p jihatdan sezilarli o‘zgarishlar yuz berdi. Shu bilan birga, mamalakatda faoliyat yuritayotgan xo‘jalik yurituvchi boshqa turdagi subyektlarning buxgalteriya hisobi, moliyaviy hisob, boshqaruv hisobi, soliq hisobi va hisobotlarini aniq hamda ishonchlik ravishda topshirish maqsadida raqamlashtirilgan dasturiy tizimga bosqichma-bosqich o‘tib bordi. Bundan ko‘rinib turibdiki, O‘zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy sohalari ham rivojlanish sari

ildamlamoqda. Buning yaqqol namunasi sifatida, mamlakatda iqtisodiy sohalarida xalqaro standartlarga bosqichma-bosqich o'tib borayotganligida ham ko'rish mumkin.

ADABIYOTLAR SHARHI

Buxgalteriya hisobini xalqaro standartlarga bosqichma bosqich o'tish to'g'risida xorijiy va respublikamiz olimlari tomonidan qator ishlar amalga oshirilgan. Xususan, rossiyalik olim Ya.V. Sokolov[1]ning o'z ilmiy-tadqiqot ishlarida moliyaviy hisobotni xalqaro standartlarining kelajakdagi istiqbollari haqida to'xtalib o'tgan bo'lsa, yana bir xorijlik olim B.T. Ryabushkin[2] tomonidan pul-kredit statistikasini milliy hisoblar tizimi bilan uyg'unlashtirish masalasida (xalqaro standartlar asosida) tadqiqot ishlarini olib borgan. Shuningdek, moliyaviy-iqtisodiy ko'rsatkichlarning turlari va ularning xususiyatlariga oid tadqiqot ishlar olib borgan.

Buxgalteriya hisobini xalqaro standartlarga bosqichma-bosqich o'tkazish to'g'risida rus olimasi O.S. Gorlova[3] tomonidan xalqaro standartlarga muvofiq davlat boshqaruvi sektorida hisobotlarning shaffofligini ta'minlashga doir hamda ingliz olimi Parri Maykl [4] esa, buxgalteriya hisobi va statistikasining xalqaro standartlariga oid ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borgan.

METODOLOGIYA

Tadqiqot jarayonida iqtisodiy tahlil qilish, qiyosiy taqqoslash, statistik guruhlash, monografik kuzatish, mantiqiy va abstrakt fikrlash usullaridan keng foydalanilgan. Taqdim etilgan xalqaro standartlarning asosiy xususiyatlarini qiyosiy tizimlashtirish moliyaviy hisobotlar va ularni normativ hujjatlarga muvofiq O'zbekiston Respublikasida qo'llash O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyot va moliya vazirligining huquqiy hujjatlari sifatini oshirishni o'z ichiga oladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Barcha rivojlangan mamlakatlarda buxgalteriya hisobi xalqaro standartlari (IPSAS) asosiy elementlar sifatida qaratiladi. Xalqaro davlat sektori buxgalteriya hisobi standartlarini (IPSAS) rivojlanish traektoriyasi tahlil natijalariga ko'ra IPSASning shakllanishi va rivojlanishi tarixini mualliflik tizimlashtirish keltirilgan ikkita blokni tanlash orqali amalga oshiriladi: birinchi, tashqi, ko'p tomonlama o'zaro ta'sir natijasidir xalqaro tashkilotlar va ushbu standartlar uchun asosiy hujjatlarni sinovdan o'tkazish; ikkinchisi, ichki, IPSASning rivojlanishi.

Birinchi blokda quyidagilar aniqlanadi tegishli xususiyatlar to'rt davrni, ikkinchisida uch davrni tashkil etadi. Shakllantirilgan O'zbekiston makroiqtisodiy statistika tizimining foydalanishga tayyorligi to'g'risida xulosalar beriladi. IPSAS, Shuningdek, global hamjamiyat tomonidan aniqlangan joriy etish muammolari va ushbu standartlardan foydalanish imkonini beradi. IPSAS tarixi, tizimning asosiy hujjatlarini ishlab chiqish va qabul qilish xronologiyasi haqidagi fikrlar makroiqtisodiy statistika va moliyaviy hisobot standartlarini taqdim etilgan bo'lib, xalqaro standartlarning asosiy xususiyatlarini qiyosiy tizimlashtirish moliyaviy hisobotlar va ularni normativ hujjatlarga muvofiqlashtirishdan iborat. O'zbekistonda qo'llash Respublika moliya vazirligining huquqiy hujjatlari sifatini oshirishni o'z ichiga oladi

va mahalliy statistika, moliyaviy hisobni, buxgalteriya hisobini tizimini yanada rivojlantiradi.

XULOSA VA TAVSIYALAR

Davlatimizda olib borilayotgan islohotlarga mos ravishda buxgalteriya xalqaro standartlarida chuqur o'ylangan chora-tadbirlar, shu jumladan, buxgalteriya xalqaro standartlari IPSASda qator ijobiy o'zgarishlar bosiqichma bosiqich amalga oshirilib kelmoqda. Rivojlanayotgan mamlakatlar ikkita sababdan IPSAS tizimga o'tishga xarakat qiladi. Birinchisi yangi hukumatning tashkil etilishi yoki siyosiy hokimiyatni ichkariga o'tkazish hukumat istagiga olib keladi. Shaffoflikni, javobgarlikni kuchaytirish va umumiy moliyaviy boshqaruv amaliyotini shakllantiradi. Ikkinchisi donorlar va fondlar o'sishini nazarda tutadi. Yaqinda ko'plab rivojlanayotgan mamlakatlarda qabul qilish niyatini e'lon qildi IPSAS standartlarini. Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasida faoliyat olib boradigon barcha korxona tashkilotlarni buxgalteriya hisobini xalqaro standartlarida (IPSAS) yuritilishi Respublikani iqtisodiy rivojlantirishga xizmat qilishi mumkin.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Соколов Я.В. Судьба Международных стандартов финансовой отчетности в России // Финансы и бизнес, 2005, № 1, С. 69-83.
2. Рябушкин Б.Т. К вопросу о гармонизации денежно-кредитной статистики с системой национальных счетов (на основе международных стандартов) // Финансы и бизнес, 2006, № 3, С. 23-35.
3. Горлова О.С. Повышение прозрачности отчетности в секторе государственного управления в соответствии с международными стандартами // Экономика и предпринимательство, 2014, № 11, Ч. 3, С. 164-167.
4. Parry-Michael M. **International Standards for Accounting and Statistics** // International Journal of Government Financial Management, 2011, T. 11, № 2, С. 20.
5. Ravshanovich M.B. **Features of Formation of Extra-Budgetary Funds of Budget Organizations on the Basis of Entrepreneurship** // Academia Repository, 2024, T. 5, № 01, С. 19-29.
6. Xasanova X.F. **Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari va investitsiyalar hisobini tashkil qilishni takomillashtirish** // Scientific Impulse, 2024, T. 2, № 17, С. 1522-1532.